

*Давиденко Валерій Степанович,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Українського державного університету фінансів та
міжнародної торгівлі, кандидат юридичних наук,
доцент*

РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Відповідно до ст. 214 КПК України, початку досудового розслідування передують отримання суб'єктом розслідування повної інформації про вчинене кримінальне правопорушення або самостійне виявлення ним з будь-яких джерел таких даних про обставини злочину. Отже вже на стадії внесення

відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудового розслідування, слідчий володіє конкретною інформацією про обставини кримінального правопорушення, або про особу, яка може бути причетна до його вчинення й переховується. Саме тому слідчому належить без зволікань оптимально спланувати, ефективно та оперативно провести необхідний комплекс відповідних слідчих (розшукових) дій, одним із головних завдань яких має бути розшук та затримання підозрюваного.

Оперативно-розшукові дії можуть бути найбільш ефективними саме на початковому етапі розслідування злочину, що обумовлює доцільність їх здійснення саме у цей період досудового розслідування з метою отримання від таких заходів максимум їх можливостей [1, с. 51].

Типовою особливістю початкового етапу розслідування військових злочинів є відсутність достатньої інформації про обставини кримінального правопорушення, а часто й про місце перебування (переховування) розшукуваного підозрюваного. За таких умов розшукова діяльність слідчого може бути більш ефективною за погодженої взаємодії з оперативними працівниками органів внутрішніх справ, військової контррозвідки Служби безпеки України, військовослужбовцями Військової служби правопорядку, командуванням військової частини, військовою громадськістю, цивільними особами, які можуть володіти інформацією про обставини вчинення злочину.

Важливим джерелом інформації про кримінальне правопорушення, а водночас й про вірогідне місце перебування (переховування) підозрюваного, є огляд місця події, який відповідно до п. 3 ст. 214 КПК України, у невідкладних випадках, може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Серед завдань цієї слідчої (розшукової) дії не менш важливим є розшук та виявлення розшукуваного за «гарячими слідами», чому сприятиме поглиблений аналіз матеріальних та ідеальних слідів-відображень на місці події та побудова розшукових версій. До таких завдань належить й встановлення часу вчинення злочину, в подальшому ця обставина буде визначальною щодо доцільності та особливостей розшуку злочинця за «гарячими слідами».

Отже, результати огляду місця події слід вважати інформаційною основою подальшого розшуку підозрюваного. Наявність інформації про поранення розшукуваного, або наявність на його тілі, вбранні особливих прикмет, пошкоджень тощо, значно полегшать умови розшуку злочинця. А отже, у ході слідчого огляду, доцільно з'ясувати, які сліди, пов'язані з механізмом і обставинами вчинення злочину, могли залишитись на тілі чи вбранні розшукуваного. Отриманню такої інформації сприятиме попереднє до експертне дослідження слідів та зняття злочину безпосередньо на місці його вчинення [2, с. 24, 27-28].

Підвищенню ефективності оперативно-розшукових заходів за «гарячими слідами» сприятиме й застосування службової собаки. Нюховий аналізатор розшукових собак здатний визначити понад 2500 різноманітних

запахових слідів, що дозволяє виявити сліди розшукуваної особи більше ніж через 24 години їх прокладення та переслідувати підозрюваного десятки кілометрів [3, с. 7; 4, с. 11].

За сучасних обставин залучення Збройних Сил України до виконання специфічних завдань в складних умовах бойових дій чи військового конфлікту, неабияке значення матиме виважене прогнозування розвитку умов та наслідків розшуку військовослужбовця - підозрюваного у вчиненні злочину. Доцільно спланувати комплекс невідкладних розшукових заходів задля блокування маршрутів втечі і загалом пересування підозрюваного. У ході його розшуку та затримання необхідно передбачити й можливість застосування ним вогнепальної зброї чи спеціальних засобів, військової техніки, а отже розшукові заходи слідчому доцільно планувати сумісно з військовослужбовцями Військової служби правопорядку, яка відповідно до ст.ст. 3, 8 Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» зобов'язана сприяти у межах своєї компетенції органам досудового розслідування [5].

Під час розслідування військових злочинів розшуковим заходам сприятиме оперативне витребування у командування інформації про особу підозрюваного, достатньої для його всебічної характеристики, прогнозування можливої поведінки, побудови розшукових версій тощо.

Також в органах військового управління варто отримати останні дані про оперативну обстановку в місцях дислокації підрозділів військової частини. Це дозволить слідчому оптимально планувати свою діяльність, не піддавати членів слідчо-оперативної групи зайвому ризику та своїм втручанням не заважати командуванню та їх підлеглим у виконанні бойових завдань.

Отже розшук військовослужбовця за «гарячими слідами» складається із таких заходів: обстеження всіх приміщень військової частини, базового польового військового табору та прилеглої території; безпосереднє переслідування підозрюваного військовослужбовця; оточення та прочісування певних ділянок місцевості; організація спостереження та засідок в місцях вірогідного перебування підозрюваного; спрямування орієнтувань на затримання розшукуваного в органи внутрішніх справ, спеціальні комендатури, блокпости [6, с. 441-442].

Типовою особливістю, яка ускладнює перебіг слідчих ситуацій початкового етапу розслідування є відсутність підозрюваного військовослужбовця. Така особливість може бути обумовлена переховуванням злочинця від правоохоронних органів.

Типовою залишатиметься й протидія командування та інших заінтересованих осіб розслідуванню військових злочинів. Насамперед це виявляється у приховуванні злочинів серед підлеглих (на думку 59 % опитаних працівників військових прокуратур), тиск на підлеглих командирів та кругова порука (53 % респондентів). На думку 54 % опитаних, також мають місце спроби командування самостійно з'ясувати обставини справи і

через непрофесійність таких заходів губиться ефективність розшуку за «гарячими слідами», втрачаються докази, несвоєчасно починається досудове розслідування.

Непоодинокими є й випадки, коли, через корупційні стосунки, командування навмисно відправляє правопорушника у тривале відрадження.

Відповідно до ст. 281 КПК України, якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то слідчий, прокурор оголошує його розшук. Про оголошення розшуку виноситься окрема постанова, якщо досудове розслідування не зупиняється або вказується в постанові про зупинення досудового розслідування, якщо таке рішення приймається, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Здійснення розшуку може бути доручено оперативним підрозділам. Також відповідно до п. 2 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», такі підрозділи зобов'язані виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора та ухвали слідчого судді, суду і запити повноважних органів, установ та організацій про проведення оперативно-розшукових заходів [7].

До постанови про розшук підозрюваного приєднуються копії повідомлення про початок досудового розслідування, письмового повідомлення про підозру, ухвали про обрання запобіжного заходу. До постанови також доцільно приєднати довідку про зовнішність розшукуваної особи, її одяг, звички, особливі прикмети, родинні та інші зв'язки, останнє місце роботи, місце ймовірного перебування, паспортні дані, фотографії [8, с. 615].

Таким чином розшук підозрюваного стає головним завданням в діяльності слідчого, під яким належить розуміти одну із його процесуальних функцій, спрямовану на виявлення розшукуваного, місцезнаходження якого невідоме і тим самим створення умов для завершення досудового розслідування [9, с. 7].

Розшукова діяльність слідчого є цілеспрямованою складовою у ході організації та виконання також і негласних слідчих (розшукових) дій, відповідно до положень статей 246, 250, 253-255, 258-275 КПК України, головним завданням яких є встановлення місця перебування та затримання військовослужбовця, підозрюваного у вчиненні злочину.

Підставами для проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування військових злочинів є наявність відомостей про злочин та особу, яка його вчинила, які потребують перевірки для їх підтвердження або спростування за умови, що в інший спосіб, ніж шляхом проведення таких дій, це зробити неможливо [10, с. 10].

Варто підкреслити, що результативність та інформативний рівень саме негласних слідчих (розшукових) дій, в умовах складних та несприятливих слідчих ситуацій, може бути набагато більшим, ніж за звичайних слідчих (розшукових) дій.

Список використаних джерел:

1. Васильев А. Н. Проблемы методики расследования отдельных видов преступлений / А. Н. Васильев. - М. : Изд-во Моск. ун-та, 1978. - 72 с.
2. Лавров В. П. Расследование преступлений по горячим следам: учеб. пос. / В. П. Лавров, В. Е. Сидоров. - М.: ВЮЗШ МВД СССР, 1989. - 57 с.
3. Малахов А. В. Собака на службе и дома: Сведения об основных породах собак и их использовании человеком / А. В. Малахов, П. Е. Афанасьев. - М. : Граница, 1993. - 248 с.
4. Крушинский Л. В. Служебная собака: Руководство по подготовке и содержанию служебных собак / [Л. В. Крушинский, И. Е. Израилевич, С. А. Ильинский и др.]. - Д. : ВАП, 1994. - 576 с.
5. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : закон України від 7 березня 2002 року // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 32. - Ст. 225.
6. Маликов С. В. Военно-полевая криминалистика / С. В. Маликов. - М. : За права военнослужащих, 2008. - Вып. 86. - 512 с.
7. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 22. - Ст. 303.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України: [наук.-практ. комент.] / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. - К. : Юстініан, 2012. - 1328 с.
9. Боголюбская Т.В. Деятельность следователя органов внутренних дел по розыску скрывшихся обвиняемых: учебное пособие / Т. В. Боголюбская. - М.: МВШМ МВД СССР, 1986. - 56 с.
10. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні: [навч.-практ. посіб.] / С. С. Кудінов, Р. М. Шехавцов, О. М. Дроздов, С. О. Гриненко. - Х.: «Оберіг», 2013. - 344 с.